

УДК 317.6

Т.О. Кудрявцева

ДІЛОВА БЛІЦГРА ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР ДО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проаналізовано суть понять «ділова гра», «бліцгра». Визначено позиції науковців щодо застосування ігор у навчальному процесі. Висвітлено особливості бліцгри у професійній підготовці майбутніх медичних сестер. Проаналізовано окремі питання використання ділової бліцгри як засобу підготовки майбутніх медичних сестер до вирішення проблемних ситуацій у професійній діяльності.

Ключові слова: ділова гра, бліцгра, майбутні медичні сестри, професійна діяльність, проблемна ситуація.

В статье проанализирована суть понятий «деловая игра», «блицгра». Представлены позиции учёных относительно применения игр в учебном процессе. Освещены особенности блицигры в профессиональной подготовке будущих медсестёр. Проанализированы отдельные вопросы применения блицигры как способа подготовки будущих медицинских сестёр к решению проблемных ситуаций в профессиональной деятельности.

Ключевые слова: деловая игра, блицгра, будущие медицинские сёстры, профессиональная деятельность, проблемная ситуация.

The article is exposed the essence of «business game», «quick game». Positions of scientific in relation to application games in an educational process are presented. Features quick game in professional preparation of the future nurses lighted up. Separate questions of application quick game as a method of of education of the future nurses to solve problematic situations in a professional activity analysed.

Key words: business game, quick game, future nurses, professional activities, problematic situation.

Постановка проблеми. «Без медичних сестер немає майбутнього» – це лозунг Європейської конференції із сестринської справи, яка відбулася у Відні в 1988 р. З огляду на це актуальною проблемою сьогодення є підготовка висококваліфікованих медичних сестер, які здатні до систематичного самонавчання й мобільності у професійному просторі, вміють швидко та грамотно вирішувати проблемні ситуації у професійній діяльності.

Варто наголосити, що професійна діяльність медсестер відрізняється динамічністю, непередбачуваністю, наявністю проблемних ситуацій, які потребують швидкого прийняття ефективних рішень.

Тому необхідно приділяти значну увагу розвитку оперативного мислення студентів медичного коледжу, формувати в них здатність орієнтуватися в обставинах, які постійно змінюються.

На жаль, під час підготовки майбутніх медичних сестер питанням формування зазначених якостей не приділяється достатньої уваги, що зумовлює виникнення труднощів у майбутній професійній діяльності, особливо у нестандартних, проблемних ситуаціях або в екстремальних умовах. Тому можна констатувати, що більшість випускників медичних коледжів не готові до ефективного вирішення проблемних ситуацій у професійній діяльності. З огляду на це актуальною є проблема поліпшення підготовки майбутніх медичних сестер до вирішення проблемних ситуацій у професійній діяльності. Одним із засобів вирішення цього завдання є використання ділових ігор.

Аналіз актуальних досліджень. У процесі вивчення психолого-педагогічних джерел з'ясовано, що теорію гри, її функції та зміст досліджували педагоги: Г. Ващенко, М. Касьяненко, Я. Коменський, С. Лісовий, А. Макаренко, П. Підкасистий, С. Русова, В. Сухомлинський, М. Тименко та ін., психологи: Б. Ананьєв, Л. Виготський, О. Киричук, А. Піаже, С. Рубінштейн, Т. Титаренко та ін. Вплив навчальних ділових ігор на формування професійної спрямованості студентів висвітлений у дослідженнях Б. Букатова, Т. Кашканової, Л. Литвіної, О. Приходько, В. Ткаченко, О. Хоменко та ін. М. Кларін дослідив практику використання ігрових ситуацій у зарубіжній педагогіці, описав рольові навчальні та імітаційно-моделюючі ігри. В. Ягупов визначив принципи конструювання і використання гри у навчальному процесі. Дослідження науковців Н. Борисової, А. Вербицького, І. Дичківської, М. Левіної, Г. Селевка, П. Щербаня, Д. Чернилевського підтверджують великі можливості дидактичної гри як методу активізації пізнавальної діяльності студентів, пізнання і реального засвоєння соціальної і предметної діяльності у процесі вирішення проблеми шляхом ігрової імітації, відтворення у ролях основних видів поведінки відповідно до правил гри на моделі професійної діяльності в умовних ситуаціях.

На підставі аналізу цих та інших психолого-педагогічних джерел, а також результатів проведеного нами науково-педагогічного пошуку виявили, що ділова гра ґрунтується на систематичному застосуванні активних методів навчання, які, на нашу думку, ефективно впливають на інтенсифікацію процесу навчання і забезпечують активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Однак в опрацьованій нами науково-методичній літературі не знайдено спеціальних досліджень, присвячених питанням застосування ділових ігор у процесі підготовки майбутніх медичних сестер до вирішення проблемних ситуацій у професійній діяльності. Це засвідчує недостатню розробку цього питання, що зумовлює актуальність обраної проблеми.

Мета статті – визначити можливості ділової бліцгри як засобу підготовки майбутніх медичних сестер до вирішення проблемних ситуацій у професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє дійти висновку, що не існує єдиного підходу до визначення поняття «ділова гра». Розглянемо деякі підходи до дефініції цього поняття, що вживається щодо процесу навчання. Так, А. Вербицький зазначає, що в найширшому значенні «ділова гра» може бути визначена як знакова модель професійної діяльності, контекст якої задається знаковими засобами – за допомогою мови моделювання, імітації та зв'язків, включаючи природну мову [2]. О. Хоменко характеризує ділову гру як один з найперспективніших шляхів підвищення ефективності навчального процесу у вищій школі, якості фахової підготовки студентів. Він розглядає її як змодельовану та педагогічно організовану навчально-пізнавальну, науково-дослідну, професійно-виробничу діяльність, що забезпечує формування соціального та професійного досвіду особистості [7].

Б. Коротяєв досліджував ділову гру як засіб розвитку пізнавального та професійного інтересів студентів педагогічного ВНЗ. На думку науковця, ділова гра є компонентом контекстного навчання, в якому засвоєння знань, формування вмій і навичок поєднуються із професійною діяльністю, що представлена у певній модельній формі [4].

О. Козлова під час визначення поняття «ділова гра» виділяє таку її властивість, як необхідність прийняття рішень, а характерною ознакою цієї гри називає моделювання учасниками її змісту як процесу майбутньої професійної діяльності, системи відносин усередині заданої моделі реального виробничого колективу [3].

Незважаючи на існуючі розбіжності та різноманіття у визначенні дефініції «ділова гра», жодне з них істотно не суперечить іншому, а лише доповнює та розширює. Вищезазначені позиції науковців ураховані нами при визначенні умов використання ігор у навчальному процесі медичного коледжу під час підготовки майбутніх медичних сестер до вирішення проблемних ситуацій у професійній діяльності.

Як встановлено у процесі дослідження, якість професійної підготовки безпосередньо залежить від форм і методів навчання, які обирає викладач для реалізації педагогічних цілей. Ці форми та методи мають бути професійно орієнтованими, тобто:

- забезпечувати вміння майбутнього спеціаліста співвідносити набуті знання з кінцевою метою навчання;

- ознайомлювати суб'єкт навчання з його індивідуальними, особистісними та суб'єктно-діяльнісними характеристиками порівняно з вищими рівнями професіоналізму;

- допомагати студентові розробити власний план сходження на вершину професійної діяльності, прогнозувати свій розвиток з урахуванням власних індивідуальних якостей, визначити головну мету й цілі кожного етапу, методи та технології досягнення професійних вершин.

Зважаючи на це, гру можна розглядати як засіб підготовки до професійної діяльності, особливий вид діяльності людини, компонент інших видів діяльності, під час якої студент не тільки отримує задоволення від пошуку рішення, але й знаходить його швидше. Тому під час підготовки медсестринських кадрів доцільно активніше використовувати ділові ігри з метою формування оперативного мислення, здатності ефективно та швидко діяти, приймати відповідальні рішення під час виконання професійних обов'язків за обмеження часу.

Цілком очевидно, що ігри доцільно застосовувати у процесі вивчення професійно-практичних, природничо-наукових, гуманітарних та соціально-економічних дисциплін. Однак нами було з'ясовано, що ігри повільно впроваджуються у навчально-виховний процес медичних коледжів передусім з таких причин :

- недостатньої мотивації та підготовленості викладачів до використання ігор у навчально-виховному процесі медичного коледжу;

- відсутності методичного супроводу використання ігор у навчальному процесі медичного коледжу та недостатнього стимулювання креативності педагогів, дотримання традиційних підходів до педагогічного навантаження;

- орієнтації навчальних програм професійно-практичної підготовки медичних сестер на пояснювально-ілюстративний тип навчання;

- недостатнього взаємообміну передовим педагогічним досвідом, накопиченим іншими навчальними закладами, науководослідними центрами та інститутами України щодо впровадження і використання ігор у навчальному процесі.

На підставі багаторічного досвіду практичної роботи констатуємо, що в процесі професійної підготовки майбутніх медичних сестер є доцільним застосування такого різновиду ділових ігор, як бліцгра. Н. Борисова визначає бліцгру як різновид ігрової діяльності, що акумулює ознаки таких форм активного навчання, як вирішення проблемних ситуацій [1].

Зазначимо, що бліцгра – це ігровий аналіз конкретної ситуації, що дає змогу підтримувати у студента творчу та поведінкову активність. Таку гру доцільно використовувати з метою підготовки майбутніх медичних сестер до вирішення проблемних ситуацій у професійній діяльності, адже бліцгра дозволяє залучити кожного студента до процесу моделювання проблемної ситуації професійної діяльності з метою формування в нього необхідних знань та умінь, розвитку особистісних і професійних якостей. Це пояснюється тим, що під час проведення ділової бліцгри відтворюються основні закономірності професійної діяльності і професійного мислення фахівця на матеріалі навчальних ситуацій, але вони максимально наближені до реальності. Це сприяє підвищенню ефективності підготовки майбутніх медичних сестер до вирішення проблемних ситуацій у професійній діяльності.

До характерних ознак бліцгри належать: нескладність форм, неординарність змісту, обов'язковість оцінки результатів, можливість включення у структуру традиційних видів навчальних занять, динамічність ситуації, проектувану і керовану емоційну напруженість у процесі гри, обмеженість часу, відведеного на вирішення проблеми, можливість об'єднання в єдиний комплекс ігор відповідно до педагогічних цілей, включення визначеного контексту професійної діяльності. Важливими особливостями бліцгри є також такі: мінімальний комплект ролей, невеликі витрати часу на проведення, швидкість отримання результату. Ці ознаки є суттєвими під час вибору даної гри для професійної підготовки майбутніх медсестер, оскільки їхня професійна діяльність ведеться в обмеженому професійному колі, потребує безпомилкового прийняття рішень, виконання дій в умовах обмеження часу (іноді й ресурсів), а від результатів діяльності залежить життя та здоров'я пацієнта.

Усі бліцгри поділяються на дві групи:

- ділові бліцгри, які спрямовані на підготовку студента до предметної професійної діяльності;
- особистісно орієнтовані бліцгри, які спрямовані на формування та розвиток професійно важливих якостей особистості [5].

Практика бліцгри складається з техніки гри (технологічної структури), теорії і методології гри (загальних підходів до проектування й аналізу дій), етики гри (наявність моральних ідей та змісту).

Так, наприклад, під час вивчення дисципліни «Основи медсестринства», на практичних заняттях використовуються бліцгри. Завдання, які отримують студенти, пов'язані з їхньою майбутньою професійною діяльністю, але ускладнюються проблемними ситуаціями: «Виконайте призначення лікаря, якщо пацієнт відмовляється від них», «Проведіть ранковий туалет, якщо пацієнт непритомний», «Навчіть пацієнта самостійно одягатися, якщо у нього пошкоджена права рука» тощо. Ролі розподіляються у таких видах взаємодії: «медична сестра – пацієнт», «медична сестра – родич пацієнта», «медична сестра – лікар», «медична сестра – медична сестра». Такий розподіл ролей для задоволення потреб пацієнта допомагає майбутнім медичним сестрам знайти правильне рішення, побудувати власну лінію поведінки, застосувати навички міжособового спілкування, продемонструвати практичні навички, які засвоєні на попередніх заняттях, інтегрувати знання, отримані у процесі вивчення інших дисциплін та спрямувати їх на вирішення проблемної ситуації.

Використання наочності під час моделювання певної проблемної ситуації створює той мікроклімат, який не тільки на вербальному, а й на зоровому рівні сприяє закріпленню набутих навичок у процесі розігрування поведінкових і комунікативних моделей (наприклад, знайомство з пацієнтом; бесіда з родичами пацієнта; лекція про здоровий спосіб життя). Це допомагає наблизити навчальну ситуацію до реальності, сприяє зосередженню уваги студентів на діяльності, що відбувається, виховує в них почуття відповідальності як за свої вчинки, так і за вчинки партнерів по грі та дає змогу студентам належно оцінити процес і результати спільної діяльності.

Відомо, що переважна кількість професійних поразок зумовлена відсутністю стратегічних навичок у побудові власної професійної моделі. Тому ми можемо вважати практику ділової бліцгри успішною за умови, якщо під час гри студенти отримують більш конкретні уявлення про майбутню професійну діяльність, розвивають аналітичні здібності, синтезують культуру діяльності, формують цілісну понятійну систему. Так, гра надає змогу кожному студенту відчувати себе суб'єктом педагогічного процесу, виявити й розвинути свою особистість. Це зумовлено тим, що у процесі гри здійснюється бажання майбутнього фахівця виявити свої здібності та придатність до

професійної діяльності. «В грі відбуваються лише ті дії, цілі яких значущі для індивіда за їх власним внутрішнім змістом» [6].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, з огляду на вищезазначене можна дійти висновку, що ділові бліцігри є ефективним засобом підготовки майбутніх медсестер до вирішення проблемних ситуацій у професійній діяльності. Це зумовлює доцільність упровадження цих ігор у навчальний процес медичного коледжу. Подальшого вивчення потребують питання використання інноваційних форм і методів навчання з метою формування і розвитку якостей особистості майбутніх медичних сестер, необхідних у професійній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Борисова Н.В.* Образовательные технологии как объект педагогического выбора / Н.В. Борисова. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2000. – 146 с.
2. *Вербицкий А.А.* Деловая игра как метод активного обучения / А.А. Вербицкий // Современная высшая школа. – 1982. – №3. – С. 129 – 142.
3. *Козлова О.В.* Деловые игры и их роль в повышении квалификации кадров / О.В. Козлова. – М.: Знание, 1978. – 64 с.
4. *Коротяев Б.И.* Учение – процесс творческий / Б.И. Коротяев. – М.: Просвещение, 1989. – 160 с.
5. *Князев А.М.* Активно-игровое обучение в подготовке военных кадров регулярной армии России / А.М. Князев. – М.: Академия ФПС России, 2002. – 128 с.
6. *Рубинштейн С.Л.* Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – М., 1946. – С. 590.
7. *Хоменко О.О.* Навчальні ділові ігри як засіб формування професійних умінь студентів технікумів і коледжів (на прикладі будівельних спеціальностей): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / О.О. Хоменко. – К., 1994. – 20 с.